

змінити те, що можна змінити, на підставі ідентичності та завдяки мудрості відрізнити одне від іншого. Стрижневим фреймом свободи є структура цінностей, які визначають мотиваційні цілі загалом та як внутрішні детермінанти діяльності пов'язані з певними цілями. Індивідуальні цінності пов'язані з особистісним життєвим сенсом (особистісними життєвими сенсами), що у поєднанні з індивідуальними цінностями забезпечують можливість та ймовірність реалізації суб'єктом власного вибору.

Список використаних джерел

1. Балл Г. Психологическое содержание личностной свободы: сущность и составляющие // Г.Балл. Психология в радиогуманистической перспективе. – Киев: Основа, 2006. – С. 257-280.
2. Галецька І. Психологічне здоров'я // І.Галецька, Т.Сосновський. Психологія здоров'я: теорія і практика. – Львів, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006 – С. 89-122.
3. Галецька І.І. Психологічне здоров'я як критерій внутрішньої свободи // Психологічні студії Львівського університету. – Випуск 1. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – С. 79-85.
4. Кочюнас Р. Свобода и психотерапия. – <http://hpsy.ru/>
5. Леонтьев Д.А. Психология свободы: к постановке проблемы самодетерминации личности // Психологический журнал. – 2000. – Том 21. – №1 – С. 15-25
6. Леонтьев Д. Феномен ответственности: между недержанием и гиперконтролем // Экзистенциальное измерение в консультировании и психотерапии. – Т. 2. – Бирштонас; Вильнюс: ВЕАЭТ, 2005. – С. 7-22.
7. Мамардашвили М.К. Одиночество – моя профессия. – <http://www.philosophy.ru/library/mmk/odinoch.html>
8. Маслоу А.Г. Психология бытия. – М., 1997. – 304 с.
9. Мэй Р. Новый взгляд на свободу и ответственность // Экзистенциальная традиция. – 2005. – №2. – с.52-65 // psylib.kiev.ua
10. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм. Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1989 – С. 319-344
11. Франк С.Л. Предмет знания. Душа человека. Мн.: Харвест – М.: АСТ, 2000. – С. 631-990
12. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 358 с.

13. Франкл В. Воля к смыслу. – М.: ЭКСМО-ПРЕСС, 2000.
14. Фромм Э. Бегство от свободы. – М., 1991.
15. Фромм Э. М. Душа человека. – М. 1991.
16. Эллис А., Драйден У. Практика рационально-эмоциональной поведенческой терапии. – СПб., 202. – 352 с.
17. Antonovsky A. Rozwiklanie tajemnicy zdrowia. – Warszawa., 1995. – 195 s.
18. Bandura A. Self-efficacy: the Exercise of Control. – New York. – 1997.
19. Deci E., Ryan R. The dynamics of self-determination in personality and development // Self-related cognitions in anxiety and motivation / Ed. R. Schwarzer. Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1986. – P. 171-194.
20. Ryan R. The developmental line of autonomy in the etiology, dynamics, and treatment of borderline personality disorders. Development and Psychopathology. – 2005. – № 17. – P.P. 987–1006.

On the basis of psychological analysis of essence of freedom internal freedom is considered as a criterion and factor of psychological health. The main tasks of different methods of psychotherapy are certain in relation to overcoming of personal unfreedom.

Keywords: psychological health, personal freedom, self-determination, psychotherapy.

Отримано: 5.02.2010

УДК 159.922.6:377

С.В. Герасіна

АСЕРТИВНА ПОВЕДІНКА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ВЛАСНОЇ ГІДНОСТІ ТА САМОПОВАГИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розкрито теоретичні підходи до дослідження проблеми формування почуття власної гідності та самоповаги студентської молоді; визначено психологічні особливості феномена “асертивність”; обґрунтовано специфіку взаємозумовленості асертивності і розвитку емоційно-ціннісних почуттів особистості; проаналізовано результати емпіричного

вивчення асертивності як передумови формування у студентів почуття власної гідності та самоповаги.

Ключові слова: почуття власної гідності, самоповага, асертивність, індивідуальний стиль поведінки.

В статье раскрыты теоретические подходы к исследованию проблемы формирования чувства собственного достоинства и самоуважения студенческой молодежи; определены психологические особенности феномена “асертивность”; обоснована специфика взаимообусловленности асертивности и личностных эмоционально-ценностных чувств; проанализированы результаты эмпирического исследования асертивности как психологического условия формирования у студентов чувства собственного достоинства и самоуважения.

Ключевые слова: чувство собственного достоинства, самоуважение, асертивность, индивидуальный стиль поведения.

Важливою соціально-психологічною умовою формування почуття власної гідності та самоповаги особистості є рівень її асертивності в індивідуальному стилі поведінки.

Взаємозумовленість феномена “асертивність” і емоційно-ціннісних почуттів власної гідності та самоповаги у контексті особистісного-професійного розвитку студентської молоді у наукових психолого-педагогічних дослідженнях чітко не простежується і не складає предмета наукового вивчення. У загальнотеоретичному плані почуття власної гідності розглядають як важливу якість особистості, досліджують її в загальній структурі спрямованості особистості, зокрема, в системі ставлення особистості до себе та інших, визначають як базову засаду соціально-особистісної зрілості та здатності до успішної самореалізації.

Теоретичні підходи та концептуальні ідеї дослідження проблеми розвитку почуття власної гідності та самоповаги особистості визначено на основі положень гуманістичної психології та педагогіки (Г.О.Балл, Г.С.Батищев, С.У.Гончаренко, С.Д.Максименко); дослідження структури і генезису “Я-концепції” (Р.Бернс, Л.С.Виготський, В.В.Столін, І.С.Кона, Е.Еріксон); принципів особистісно-професійної самореалізації особистості (Н.Г.Ничкало, Є.О.Клімов).

Правомірною є думка М.С.Пряжнікова про те, що головну увагу потрібно приділяти феномену людської особистості, що перебуває у центрі всього, що відбувається в суспільстві. Соціально-економічні відносини не можуть не оцінюватися крізь призму життєдіяльності особистості, її потреб, інтересів та ціннісних орієнтацій. Вищу цінність в економіці демократичного суспільства мають такі якості людини, як почуття власної гідності та самоповага, особиста відповідальність за свою долю, самостійний вибір життєвого шляху,

рішення забезпечити собі життя власною працею, бажання самоствердитися [1].

У дослідженнях Г.О.Балла, М.Й.Боришевського, В.І.Гордієнка, Є.В.Єгорової, Н.А.Побірченко, П.С.Перепелиці, Е.О.Помиткіна, В.В.Рибалка, В.А.Семиченко, Т.М.Титаренко, Н.В.Чепелевої та ін. в аспектах розвитку самооцінки, мотивації досягнень, ціннісної орієнтації особистості самоповага визначається як усім зрозумілий і необхідний компонент, який є домінуючим у системі взаємостосунків, спрямованості, установках, самовизначенні, у розвитку психологічної готовності до професійної самореалізації.

Розділяємо думку Е.О.Помиткіна, котрий вважає, що здійснення пошуку оптимальних шляхів особистісно-ціннісного розвитку студентської молоді, розкриття механізмів формування їхньої життєвої компетенції, вироблення позитивного ставлення до світу та самого себе є нагальною проблемою усіх навчальних закладів освіти. Вчений зазначає, що, допомагаючи молоді готуватися до майбутньої професійної діяльності, слід надавати перевагу не лише функціональній придатності особистості до тієї чи іншої справи, необхідно прищеплювати культуру поведінки, сприяти духовному зростанню особистості, формувати почуття поваги до власної індивідуальності [2].

Проблема генезису, сутності й формування почуття самоповаги й власної гідності переважною більшістю дослідників розцінюється як надзвичайно важлива й значуща. Аналіз наукових психолого-педагогічних напрацювань засвідчує, що дослідження емоційно-ціннісних почуттів особистості здійснювалося в контексті вивчення “Я-образу”, високої самооцінки, почуття власної гідності, особистісної значущості тощо (О.Є.Гуменюк, Н.М.Дятленко, Г.І.Меднікова, Л.М.Мітіна, В.А.Семиченко).

Дослідження представників західної гуманістичної психології (Р.Бернс, Д.Джемс, Е.Еріксон, Ч.Кулі, А.Маслоу, Р.Мейлі, К.Роджерс, С.Франк) ґрунтуються на ідеї цілісності та унікальності людської особистості, її високої самоцінності. Проблема становлення ціннісного самоставлення до себе розглядається в контексті поняття “Я”, “самість”, “внутрішній світ”; самоповага ототожнюється із самооцінкою, задоволеністю собою, позитивною “Я-концепцією”; неабияка увага надається розкриттю чинників, що опосередковують ставлення до себе.

У дослідженнях учених Р.А.Ануфрієвої, Г.О.Балла, Є.І.Головахи, О.А.Донченка, І.С.Кона, О.Л.Кононко, Н.А.Побірченко, М.В.Савчина, Л.В.Сохань, В.О.Татенка, Т.М.Титаренка самоповага, ціннісне ставлення особистості до себе розглядаються в контексті проблем життєдіяльності особистості, життєвих смислів,

особистісних виборів, власної відповідальності та суб'єктивності. Розглядаючи самоповагу як умову реалізації ідеї самоцінності життя, автори наголошують на необхідності підвищення суб'єктивності авторитетизації, навчання молоді вмінню розпоряджатися своїм життям, робити його предметом власної свідомості та волі, вміння долати труднощі, виявляти повагу й довіру до людей.

У ряді робіт проводиться паралель між самоповагою і почуттям власної гідності особистості та її прагненням до самовираження, самоздійснення та самореалізації (К.О.Абульханова-Славська, Л.І.Анциферова, І.С.Кон, Л.М.Мітіна, Н.А.Побірченко, О.Ю.Пряжнікова, В.А.Семиченко та ін.). Учені зазначають, що процес формування свого "Я" пробуджує високу потребу в самовираженні, в "апробації" своїх сил і можливостей. Автори вбачають існування тісного зв'язку між указаними категоріями, який полягає у наступному: здатності особистості адекватно визначитися із власними домаганнями, що можна вважати запорукою позитивних переживань успіху, останнє безпосередньо впливає на підвищення власної цінності. Якщо ж особистість не здатна активізувати свої внутрішні можливості або ж недостатньо їх усвідомлює, то це шлях до хворобливого самолюбства. Обов'язковою умовою позитивних переживань самоповаги можна вважати відчуття самовираженості та самореалізованості.

Почуття власної гідності та самоповагу доцільно досліджувати як системний компонент ставлення особистості до власного успіху. Джерельною основою розвитку самоповаги слід вважати сформованість способу самопізнання особистості. Важливою складовою способу самопізнання виступає процес самооцінювання, результативним аспектом якого є оцінка особистістю власних домагань.

Отже, почуття власної гідності та самоповагу ми розглядаємо, як відношення особистості до реальних успіхів у співвіднесенні зі своїми домаганнями. Почуття самоповаги може розвиватися як на фізичному рівні – на відчуттях особистості своєї унікальної тілесної організації; на соціальному – на усвідомленій належності себе до певної групи, сімейного роду, народу тощо; на духовному – в якому відбувається процес узагальнення усвідомленого вибору власного стилю життя, індивідуальних якостей, цінностей та здібностей.

За всіх умов розвитку самоповаги та почуття гідності психологічним супроводом її є власна емоційно-почуттєва сфера, відповідна емпатійність, довіра людей, що складають оточення студентської молоді. Адже ставленням викладачів, кураторів та однокурсників обумовлюється настрій, самовдоволення студентів

собою, своїм становищем у вузі. Переживання учнями почуття власної гідності та самоповаги виступає у ролі спонукального механізму до дієвості, намагань та прагнень, що забезпечують динаміку розвитку соціально-особистісної зрілості.

Цікаві трактування сутності почуття самоповаги й гідності та їх генезису знаходимо в сучасних роботах вітчизняних і зарубіжних учених (В.А.Семиченко, І.М.Толкунова, Л.М.Щетініна, А.Дойч, В.Каппоні, Т.Новак, Е.Махоні, А.Солтер, Е.Шостром та ін.). Самоповага, на їхню думку, акумулює такі характеристики, як почуття власної гідності й впевненості, уміння захищати власні права й інтереси, високий рівень домагань та мотивацію досягнень, що детермінуються рівнем асертивності.

Ідея асертивності як практична методологічна теорія між-особистісної взаємодії була запропонована й розроблена американським психологом А.Солтером. Асертивність (від лат. *assero* – претендувати; від англ. дієслова *assert* – наполягати, відстоювати) досліджувалась автором як певний спосіб поведінки особистості, що супроводжується почуттям поваги до власної індивідуальності та емоційно-ціннісним ставленням до інших людей. А.Солтер вважає, що особистість із розвинутим почуттям самоповаги в будь-якій ситуації спроможна діяти асертивно, тобто відкрито, впевнено й рішуче. Асертивні дії особистості розкриваються в такій поведінці, як: знання власних прав та обов'язків; адекватне оцінювання себе й оточуючих; усвідомлення особистих потреб та інтересів; розуміння власних цілей, намірів і шляхів подальших дій, при цьому здатність відкрито без страху й напруги про це заявляти; поважне ставлення до прав та інтересів інших людей; здатність досягати поставлених цілей, не маніпулюючи іншими; уміння переконувати, завойовувати прихильність, звертатися за порадою чи допомогою до людей; спроможність укладати компромісні рішення; встановлювати ділові контакти та партнерські відносини [3, 4].

У працях чеських психологів В.Каппоні й Т.Новак асертивність розглядається як гармонійне поєднання особистісних якостей людини, що відображаються у формі конкретних світоглядних позицій та позитивній спрямованості, проявляються у знаннях про людську сутність, у вміннях і навичках ефективної взаємодії. Асертивність – це спосіб організації своєї поведінки, уміння формулювати особистісні потреби й бажання, прагнення до честолюбства у досягненні намічених цілей, шанобливе ставлення до людей, а головне – повага і любов до себе [5].

Так, В.А.Семиченко стверджує, що асертивність є системоутворювальним ядром почуття поваги та власної гідності. Асер-

тивність дослідника розглядає як індивідуально-ціннісну якість, яка проявляється в активних діях особистості, зокрема у вмінні зберігати власну "автономність", уникаючи тиску та маніпуляції з боку оточуючих [6].

На думку американського психолога М.Дойча, особистість, яка поважає і цінує себе, вирізняється високим рівнем асертивної поведінки. Автор сформулював "троїстий принцип", який полягає в тому, що в будь-якій ситуації асертивна особистість діє рішуче, чесно і дружелюбно. Психолог зазначає, що рішучість особистості не дозволить опоненту маніпулювати нею або залякати її, чесність не дозволить бути втягнутому в аморальну ситуацію, навіть коли її будуть провокувати на це, дружелюбність дасть зрозуміти опонентам, що така особистість поважає й цінує не тільки власну думку і тому готова до конструктивної взаємодії [7].

Отже, рівень асертивності найбільш глибинно характеризує індивідуальний стиль поведінки особистості учня щодо себе та оточуючих. Це якість, що відображає адекватний рівень мотивації досягнень, почуття впевненості в собі, емоційно-ціннісні установки, які, інтегруючись, трансформуються в почуття власної гідності та самоповагу.

Враховуючи, що самоповага і почуття гідності студентів найвиразніше проявляються у поведінці, аналіз психологічних особливостей її розвитку в нашому дослідженні в основному проводився за емпіричними зовнішніми показниками мотивації поведінки.

Актуальність проблеми, її теоретична і практична значущість, недостатність вивчення асертивності та її впливу на формування почуття власної гідності та самоповаги у психології індивідуальності особистості, зумовили організацію спеціального експериментального дослідження.

Об'єктом дослідження є асертивність як передумова формування почуття власної гідності та самоповаги студентської молоді.

Предмет – психологічні особливості прояву асертивної поведінки студентської молоді.

Мета дослідження полягала в розкритті специфіки взаємодії рівня сформованості асертивності та її впливу на формування почуття власної гідності та самоповаги студентів.

У дослідженні використано комплексний психодіагностичний інструментарій. Особлива увага акцентувалася на визначенні індивідуального стилю поведінки студентів, який досліджувався методикою на виявлення асертивності. Запропонована методика найбільш глибинно характеризує стиль поведінки студентів по відношенню до себе та оточуючих. Виявляє сформований рівень

мотивації досягнень, почуття впевненості в собі, емоційно-ціннісні установки, які, інтегруючись, трансформуються в почуття власної гідності та самоповагу.

Ідея асертивності являє собою опис психологічних особливостей поведінки особистості. Ефективно і більш доцільно, насамперед, запропонувати студентам попрацювати над методиками для того, щоб визначити рівень сформованих якостей індивідуального стилю поведінки. Потім ознайомити їх з теоретичними положеннями та принципами асертивної поведінки, проілюструвати їх окремими прикладами [8].

Методика дослідження рівня асертивності дає змогу визначити наскільки студент:

- здатний вирішувати проблемну ситуацію у межах збереження власної автономії;
- уміє уникати зовнішнього тиску, сприяти поліпшенню відносин на перспективу;
- психологічно здатний до спонтанних реакцій, розумних проявів емоцій, уміє прямо говорити про свої бажання й наміри;
- уміє висловлювати власну точку зору аргументуючи, не боїться заперечувати;
- володіє стратегією тактично задовольняти власні потреби та відкидати на неприйнятні вимоги оточуючих, не принижуючи їх права та гідність;
- здатний сприймати критику (справедливу чи несправедливу), визнавати власні помилки, бути самокритичним;
- уміє просити інших про послугу, не переживаючи почуття незручності тощо.

Принципи асертивності як практичні методи міжособистісної комунікації та взаємодії започаткував і розвинув приблизно сорок років тому американський дослідник А.Солтер. У нашій країні вони стали відомі й популярні завдяки книзі В.Каппоні, Т.Новак "Як робити все по-своєму", де поняття асертивності поглиблено розкривається, методично трактується, ілюструється численними прикладами [5].

З точки зору названих авторів, асертивність припускає, що людина повинна вирішувати все сама за себе і нести відповідальність за наслідки цих рішень. Ніхто не може використовувати нас у своїх особистих інтересах, маніпулювати нами, якщо ми самі цього не дозволимо. Для того, щоб навчитися висловлюватися чітко й однозначно, вчиняти порядно й діяти переконливо, розбиратися в собі й в інших, а також уміти наполягати на своєму, корисно знати базові принципи асертивної поведінки і і важливо дотримуватися їх[8].

Експериментальне дослідження рівня сформованості асертивної поведінки особистості проводилося на базі ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди”. Досліджуваними були студенти II курсу, які оволодівають спеціальністю “Психолог” (46 осіб). Результати емпіричного вивчення індивідуального стилю поведінки свідчать, що в студентів було виявлено різний рівень прояву асертивності.

Дуже високі показники зафіксовано у 9,4 % респондентів, що свідчить про надмірно високий рівень асертивності, який проявляється негативними явищами в індивідуальному стилі їх поведінки. У процесі бесіди виявилось, що у деякого з них можуть з’явитися тенденції до трансформування самоповаги в егоїстичний прояв власних домагань, у завищену самооцінку та надмірну самовпевненість.

Високий рівень асертивності виявлено у 7,1 % студентів, які об’єктивно оцінюють власні можливості, з огляду на права та інтереси оточуючих. Для них важливо збереження та підтримка почуття власної гідності та самоповаги.

Середній рівень асертивності сформовано у 21,9 % респондентів, які певною мірою здатні відстоювати власні права та інтереси, що має ситуативний прояв, який не закріплений в індивідуальному стилі поведінки.

Найвищий показник (32,2 %) зафіксовано за нижче середнім рівнем прояву досліджуваного феномена. Зміст запитань, на які відповідали студенти, вимагав від них продемонструвати міцність і впевненість дій у власному стилі поведінки. Отримані результати свідчать про їх відсутність. Можна передбачити, що почуття власної гідності та самоповага має обумовлений характер, тобто залежить від власного успіху та емоційно-ціннісної установки.

Низький рівень асертивності було виявлено у 29,4 % досліджуваних. Це свідчить про те, що такі студенти чітко не усвідомлюють і тому не застосовують способу захисту власних прав та інтересів, які сприяють розвитку почуття поваги до власної індивідуальності (рис.1).

Якщо проаналізувати та узагальнити зміст відповідей, то варто зазначити, що більшість студентів не змогли конкретизувати свій вихід з описаної ситуації. Таким чином, виникають питання щодо знань і рівня усвідомлення особистістю цінності та значущості власного “Я” (спрямованості, установки, мотивації досягнень, рівня власних домагань тощо) в реальній, постійно діючій поведінці. Одержані факти можуть свідчити про прояви самоповаги, які ще не визріли в зростаючій особистості і потребують розвитку. Відчутними

є протиріччя між тим, що студенти відчувають і які дії реально здійснюють. Отже, можна передбачити, що аналітичне розуміння стратегій власної поведінки складає психологічну передумову для формування емоційно-ціннісних почуттів щодо себе та оточуючих.

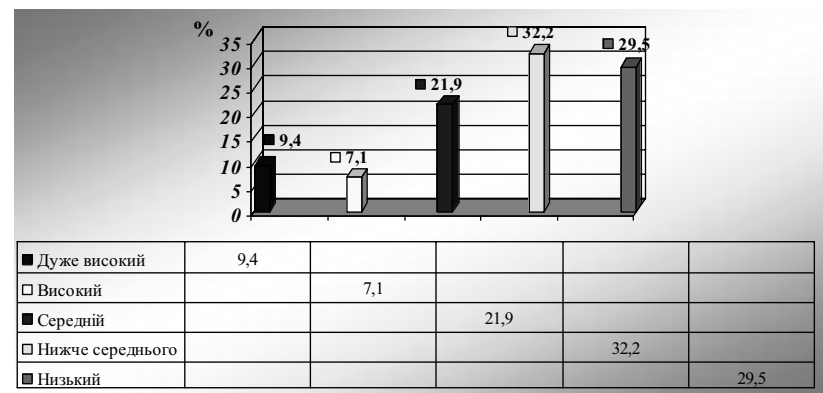

Рис.1. Рівні сформовані асертивності в індивідуальному стилі поведінки студентської молоді

Результати статистичної обробки та їх аналіз свідчать, що усвідомлення студентами індивідуального стилю поведінки, який вимірний рівнем її асертивності, помітно впливає на розвиток самоповаги, що є внутрішнім глибинним утворенням особистості студента й виявляється у різноманітних видах діяльності та спілкуванні. Це властивість особистості, що характеризується відносно стійким, емоційно забарвленим ставленням до себе, яке акумулює узагальнені переживання власної “цінності” в очах значущих людей, усвідомлення своїх чеснот. Прагнення особистості досягти позитивного результату, вважається однією із важливих рушійних сил розвитку самоповаги. Остання є умовою самовираження, актуалізує потребу у визнанні, стимулює студентів до активності у навчально-професійній діяльності, сприяє формуванню їх готовності до трудової самореалізації.

Студентська молодь, яка усвідомлює й позитивно оцінює свої здібності й можливості, зрештою проявлятиме до себе шанобливе ставлення і самоповагу. Асертивність є важливою психологічною передумовою формування почуття власної гідності та самоповаги. Саме такі емоційно-ціннісні якості детермінують гармонійний розвиток особистості майбутнього психолога, є гарантом його життєздатності та готовності до професійної самореалізації.

Почуття асертивності трансформується у впевненість у своїх силах, можливостях і знаннях, в успіхи та досягнення у майбутній професійній діяльності, що є важливою психологічною умовою формування самоповаги та почуття власної гідності студентської молоді. Оскільки особистість, яка виявляє свою гідність і самоповагу, є носієм власне людського способу життєдіяльності, спроможна протистояти агресивному впливу соціальних реалій, здатна до перетворень і впливів, є самодостатнім і активним будівничим свого життя.

Список використаних джерел

1. Пряжников Н.С. Психология труда и человеческого достоинства / Николай Пряжников. – М., 2001. – С. 461-467.
2. Помиткін Е.О. Психологія духовного розвитку особистості: [монографія] / Едуард Помиткін. – К.: Наш час, 2006. – 280 с.
3. Франсиско Г. Усі ці нестерпні люди. Як прожити серед людей, які роблять наше життя неможливим [пер. В. Крутоуз] / Гавілан Франсиско. – К.: Пульсари, 2009. – 192с. [Серія “Психологія і самопомога”.]
4. Альберти Р. Ваше полное право: Уверенность в себе и равенства в вашей жизни и взаимоотношений / Роберт Альберти, Майкл Эммонс. – Издатель: РБА “Влияние”, 2008. – 299 с.
5. Каппони В. Как делать все по-своему / В.Каппони, Т.Новак. – СПб., 1995. – 125 с.
6. Семиченко В. А. Психология направленности: [учеб.-метод. пособ.] / В.А. Семиченко, А.М. Галус / Центральный ин-т последиплом. педаг. образован.; Хмельницкий ГПИ; Региональная лабор. соц.-пед. проблем адаптации студентов к условиям обучения в вузе. – Хмельницкий: ХГПИ, 2003. – 522 с.
7. Дойч М. Разрешение конфликта (Конструктивные и деструктивные процессы) / Мортон Дойч // Социально-политический журнал. – 1997. – №1. – С. 202–212.
8. Герасіна С.В. Психологічні особливості розвитку самоповаги в учнів професійно-технічних навчальних закладів / С.В.Герасіна // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: [зб. наук. праць]. – Вип. 8. – Київ – Вінниця: ОО “Планер”, 2005. – С. 125-132.
9. Карпенчук С.Г. До вершин досконалості ...: [наук.-метод. посіб. з проблем самовиховання] / Світлана Карпенчук. –

Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти; Рівненський держ. гуман. ун-т. – Рівне: Волинські береги, 2009. – 260 с.

Theoretical approaches of research of problem of forming of self-respect and self-esteem of student young people are exposed in the article; certainly psychological features of the phenomenon of “assertions”; the specific of intercommunication is certain specific of assertions with the emotionally valued senses of personality; the results of empiric research, which are instrumental in the exposure of assertions as a psychological condition of forming for the students of self-respect and self-esteem.

Keywords: self-respect, self-esteem, assertions, individual style of conduct.

Отримано: 11.02.2010

УДК 159.98

Н.М.Гончарук

Психологічні особливості монологічного мовлення як засобу спілкування у дітей підліткового віку

У статті розкрито психологічні особливості монологічного мовлення як засобу спілкування. Авторка здійснила порівняльний аналіз мовлення дітей різних статусних категорій – лідерів, популярних, малопопулярних, ізольованих.

Ключові слова: спілкування, монологічне мовлення, розповідь, опис, роздум, доказ.

В статті раскрыты психологические особенности монологической речи как средства общения. Автор осуществила сравнительный анализ речи детей разных статусных категорий – лидеров, популярных, малопопулярных, изолированных.

Ключевые слова: общение, монологическая речь, рассказ, описание, размышление, доказательство.

Одним з видів мовлення є монологічне. Воно посідає значиме місце у спілкуванні. Нам цікаво зі співрозмовником, який вміє емоційно переказати якусь історію, описати пригоду чи подію, розповісти жарт. Ці вміння роблять привабливою людину для інших. Монологічне